

PRIKAZI, RECENZIJE

Steven LEVITSKY in Daniel ZIBLATT
**TYRANNY OF THE MINORITY:
WHY AMERICAN DEMOCRACY
REACHED THE BREAKING POINT**
New York: Crown (Penguin), 2023,
384 str., 17,99 USD
(ISBN 978-0593443071)

Združene države Amerike veljajo za vodilno demokratično ureditev v svetu. Vstop Donalda Trumpa v predsedniško tekmo, njegova zmaga, predsedovanje in zdaj ponoven vstop v predsedniško tekmo sprožajo številne poglobljene razprave o naravi in realnem dometu ameriške ureditve. Pričujoča knjiga je nastala v tem kontekstu. Avtorja začneta s 5. januarjem 2021, ko so v zvezni državi Georgia izvolili prvega afroameriškega senatorja; dotlej je bilo to mesto rezervirano samo za belce. Naslednji dan, 6. januarja, se je v Washingtonu začela »nasilna vstaja, ki jo je injiciral predsednik ZDA. Štiri leta zatona demokracije je kulminiralo v poskusu udara« (Levitsky in Ziblatt 2023, 4). Avtorja uvod zaključita z vprašanjem, zakaj se glavne grožnje ameriški demokraciji pojavljajo prav zdaj, in aktivistično skleneta z ugotovitvijo, da ameriške demokracije ne bodo rešile institucije, temveč da jo »bomo morali rešiti mi sami« (Levitsky in Ziblatt 2023, 11).

Ameriški sistem je bil volilna republika, kar je pomenilo, da se mandat po štirih letih konča in se funkcija predsednika preda novoizvoljeni osebi. Kar dar gre za isto politično skupino, predaja oblasti ni tako dramatična, ko pa gre za zmago kandidata druge politične skupine, je zadeva lahko stresna. V

ZDA se je ta prenos oblasti iz ene v drugo skupino prvič zgodil leta 1801, ko je John Adams predal oblast Thomasu Jeffersonu. Federalisti so namreč menili, da so kot ustanovitelji države najbolj zaslužni, da vodijo ZDA, da jim to pripada. Zato je bil prehod mučen. Prehod je potekal z večkrat ponovljenim glasovanjem v senatu, da se je oblikovala potrebna večina za Jeffersona, tako da so nekateri napovedovali celo možnost državljanske vojne. »Ko se stranke naučijo izgubiti, demokracija lahko požene korenine« (Levitsky in Ziblatt 2023, 20), je ena od zahtev za vzpostavitev demokracije, sklepata avtorja. Trump je demokratično tradicijo priznanja poraza in korektno predaje oblasti prekinil.

Že v uvodu avtorja ugotavljata, da je bil strah pred tiranijo večine izpostavljen pri Tocquevillu, Burku, Johnu Adamsu in Millu, hkrati pa so vsi režimi nastopali proti možnosti tiranije večine ob prehajanju na množično volilno pravico. S širitvijo volilne pravice so vladajoče elite omejevale možnost, da bi večina volilnega telesa izvolila parlament ali vlado. Aranžiranje političnih sistemov, volilnih okrajev, strankarskega sistema so uporabili za to, da se volilna večina ni prebila na oblast. Avtorja to dobro ponazorita na primeru Nemčije z začetka 20. stoletja. Še naprej je vladala tiranija manjšine, tokrat z legitimacijo na volitvah izražene volje večine volivcev. Dolgo je trajalo, preden je politolog Stein Rokkan v šestdesetih letih 20. stoletja zapisal: »Glasovi štejejo, toda resursi odločajo.«

Avtorja analizirata banalnost avtoritarizma na primeru nasilnih demon-

stracij v Parizu 6. februarja 1934. Demokracija je tedaj preživela, vendar je padla čez šest let, ker so se po njunem mnenju politiki slabo odzvali. Kritizirata predvsem konservativni del političnega telesa in kažeta na obnašanje lojalnih demokratov, ki jasno in odločno zavračajo sleherno nasilje in proti demokraciji uperjeno ravnanje skupin, in na pol lojalne demokrate, navidezne podpornike demokracije, ki v imenu vključenosti in v izogib konfliktov postopno, vendar odprtih vrat dopuščajo nasilneže in protidemokrate, da si širijo prostor in nazadnje celo uspejo odpraviti demokracijo. Na kratko se ukvarjata tudi s Putinom, Orbanom, Indiro Gandhi (1974) in še nekaterimi, ki jih v daljšem ali krajšem obdobju njihovega vladanja uvrščata med avtokrate.

V naslednjem poglavju analizirata, kako so po državljanski vojni Afroameričani prišli do državljanskih pravic in se udeležili volitev ter kako jih je bogata bela elita spet izrinila iz javnega in političnega prostora. V Wilmingtonu v Severni Karolini so Afroameričani po državljanski vojni do leta 1893 že zasedali odgovorna mesta v organih oblasti, leta 1896 je imela Severna Karolina celo edinega kongresnika v Washingtonu, ponašala pa se je z »verjetno najbolj fair in najbolj demokratičnim volilnim zakonom na jugu po odpravi suženjstva« (Levitsky in Zibblatt 2023, 67). Sledila je kontrarevolucija, ki so jo izvedli predvsem aktivisti in voditelji Demokratske stranke. Ustanovili so posebno policijo, ki je pretepala in ustrahoval črnce, da ne bi šli na volitve. Ker tudi to ni zadostilo njihovemu cilju, so 10. novembra izvedli pravi državni udar, »enega najbolj nasilnih domačih terorističnih

napadov v ameriški zgodovini«, ko je armada kakih 500 nasilnežev korakala po mestu in streljala in razbijala vse, kar je bilo afroameriškega od ljudi do njihovega premoženja (Levitsky in Zibblatt 2023, 70). Nova nasilniška oblast je spremenila volilno zakonodajo, tako da so se za vpis v register zahtevali test pismenosti, določeno premoženje in plačan volilni davek. Med letoma 1896 in 1902 so tako v Severni Karolini oklestili število registriranih afroameriških volilcev s 126.00 na 6100.

Tako se je končalo obdobje »rekonstrukcije«, drugi poskus demokratizacije ameriškega juga in eksperiment »medrasne demokracije« (Levitsky in Zibblatt 2023, 71). To kontrarevolucijo pripisujeta grožnji, da je za belo bivšo sužnjelastniško elito demokratizacija podaljšani nadzor in popolno obvladovanje »črnega dela«. Da bi to preprečili, so bivši lastniki sužnjev organizirali vrsto nasilnih paravojaških skupin, kot so Whitecaps, White Brotherhood, Jayhawkers, Pale Faces, Knight of the White Camellia in – najbolj znano od vseh – Kukluksklan. Klan je napadal tudi člane republikanske stranke, saj se je zavzemala za vključevanje črncev v politično življenje.

V tretji rekonstrukciji ameriške demokracije leta 1965 pod pritiskom gibanja M. L. Kinga se je Johnsonova demokratska stranka spremenila v toliko, da je Civil Right Act (1964) v predstavniskem domu podprlo 61 % demokratov in 80 % republikancev. Republikanci so bili ključni, da je bil sprejet tudi Voting Right Act (1965), ki je Afroameričanom omogočil volitve brez posebnih restrikcij. Od tedaj do leta 2020 je republikanska stranka od velike

podpornice demokracije zdrsnila med njene nasprotnice. Avtorja se sprašujeta, kako se je to zgodilo.

Odgovor iščeta v postopni reakciji na večrasno demokracijo, ki so jo republikanci pomagali vzpostaviti. Do preobrata je prišlo v reakciji na krizo leta 1929. Demokrati so z Rooseveltom ponudili New Deal, ki jih je utrdil na oblasti med letoma 1932 in 1952, republikancem pa je grozilo, da bodo postali trajna manjšina. Republikanski stranki se je zastavilo vprašanje, kako naj stranka elite nagovori širše volilno telo in ga skuša prepričati, da se zavzema tudi za dvig kvalitete življenja vseh. Sredi šestdesetih let so demokrati podprli gibanje za človekove pravice, tj. gibanje za pravice črncev in deloma tudi žensk. Republikanci so v tem procesu postali stranka belcev, utrdili so svojo podobo patriarhalizma, evangeličanskih kristjanov (ki so v poznih sedemdesetih in v osemdesetih oblikovali gibanje »moral majoriy«, moralne večine) in zagovornikov elite. Ta konglomerat je leta 1980 pripeljal na oblast Reagana, utrdil novo podobo republikancev ter jo z Bushem mlajšim še bolj zasidral, s Trumpom pa radikaliziral. Amerika je do danes postala rasno veliko bolj pluralna, beli kristjani so iz tričetrtinskega deleža v elektoratu v devetdesetih padli na polovico že v drugem desetletju 21. stoletja. Usihajoča bela večina vse bolj išče oporo v radikalizirajočem rasizmu republikancev. Avtorja to situacijo opišeta takole: republikanski politiki so se na začetku 21. stoletja morda bali, da bi izgubili volitve, številni njihovi volivci pa so se bali, »da bi izgubili veliko več – svojo deželo ali, še huje, svoje mesto v njej« (Levitsky in Ziblatt 2023, 112).

Južnih pet držav, ki so imele manjšino volivcev v odnosu do osmih severnih držav, je zahtevalo, da se »suženjstvo pusti v celoti izven dosega nacionalne oblasti«, ugotavljata Levitsky in Ziblatt (2023, 153), pri tem pa pozabita dodati, da je to načelo v veljavi še danes: politična oblast ne sme posegati v spremenjanje vladajočega načina produkcije ljudi in stvari. Razlika je samo v tem, da je dandanes suženjstvo za ogromno večino ljudi moralno zavržno, vladajoči današnji način produkcije pa se tej isti večini zdi samoumeven. Vloga političnega sistema je od nekdaj, da vladajoči sistem podpira in vzdržuje. Ameriška ustava ni obšla sužnjelastništva, ni ga ignorirala ali zgolj tolerirala južnih držav v njihovem »spornem« početju, temveč je sužnjelastništvo z vsem državnim aparatom vzdrževala zelo aktivno vse do leta 1865, potem pa ga je do leta 1965 postopno odpravljala. Primesi tega počasnega preseganja suženjskega načina produkcije se čuti še zdaj v visoki stopnji rasizma, a ne do vseh ras enako, temveč prav do Afroameričanov; navedimo med drugim banalnost, da na volitvah v ZDA Afroameričan/-ka čaka, da bo oddal/-a glas, dvakrat dalj časa od belega Američana/-ke.

Ustava preprečuje, da bi se lahko vzpostavila kakšna drugačna politična večina od te, ki strumno podpira vse glavne procese koncentracije kapitala v svetu kot edini način preživetja obstoječe strukture moči v politični ureditvi sveta.

Za ta politični sistem se je utrdil koncept »tiranija manjšine«, ki ga avtorja zelo dobro in podrobno opisujeta. Ostajata sicer pri površinski analizi razmerij med republikanci in demokra-

ti ter ugotavljata, kako je sistem narejen v prid republikancev, ki lažje dobivajo večino v senatu, večino v vrhovnem sodišču ali pri volitvah predsednika države, kljub temu da (praviloma) nimajo večine glasov volivcev na volitvah.

Ne spuščata se v analizo, kateri interesi vladajo ZDA, kako se rekrutirajo politiki in kako določena oseba zmaga, kako se oblikuje politično soglasje glede posamične kandidature članov kongresa in predsednika. Tovrstna analiza bi pokazala globljo naravo »demokracije« ameriške politike.

Levitsky in Ziblatt (2023, 255) ugotavljata, da so »Američani stopili skupaj za zaščito in napredek demokracije« v času državljanske vojne, proti fašizmu in totalitarizmu (v letih 1941–45) in v času gibanja za človekove pravice v petdesetih in šestdesetih letih: »Zgodovina ponovno kliče po letu 2016.« Američani so odreagirali in »demokracija je preživela« (Levitsky in Ziblatt 2023, 255). Za omenjena avtorja je ključno, da se »ljudi mobilizira, da volijo«. Po vsej verjetnosti ta recept ne bo zdržal prav dolgo: ljudje ne bodo hodili v nedogled na volitve podpirat frakcije kapitala, ki ima boljši načrt za pospešeno koncentracijo moči in kapitala ter hkrati za

povečanje neenakosti med ljudmi, kar pomeni, da se čedalje več ljudi odriva na obrobje ali celo v revščino in brezup. Če je v primerih, ki jih avtorja navajata iz zgodovine, še vladal obet za nekatere kategorije prebivalstva, ki so bile povsem izločene iz javnega življenja in od glasovalne skrinjice, da bodo z »vstopom v politiko« lahko izboljševale stanje demokracije in predvsem svoj lastni položaj, je dandanes povsem jasno, da takšna demokracija ne obeta več. Aktivistični pozivi so premalo. Nesejo kvečjemu do tistih volivcev, ki še nimajo izkušenj z močno organizirano in stratificirano družbo ter politiko v ZDA, ki je trdno ustoličena in neprepustna za interese in volje velike večine. In zato je demokracija danes v krizi.

Delo je zelo dobro dokumentirana predstavitev pomembnih razsežnosti tiranije manjšine, v kar se sprevrta sodobne demokracije, mnoge pa drsijo celo v avtoritarne sisteme. Naloga politologije je, da ozavešča o teh procesih, ki s padanjem vsebine demokracije vodijo v zniževanje civilizacijske ravni in padanje kvalitete življenja velike večine ljudi.

Igor LUKŠIČ